

Znaczenie produkcji surowców zielarskich w kształtowaniu sytuacji dochodowej gospodarstw rolnych (na przykładzie województw podlaskiego i lubelskiego)

Mgr Magdalena Golonko

Głównym celem badań było rozpoznanie poziomu dochodów gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawie ziół na tle sytuacji ekonomicznej gospodarstw innych typów produkcji rolnej. Proces badawczy obejmował kilka etapów, w których dokonano przeglądu teorii ekonomii z zakresu wielofunkcyjnego i zróżnicowanego rozwoju rolnictwa oraz czynników produkcji i dochodów w rolnictwie. Rozpoznano jak kształtowały się dochody w rolnictwie polskim w latach 2005-2018 oraz porównano ich poziom z dochodami w pozostałych krajach Unii Europejskiej. Ponadto, wykorzystując metodę DEA określono efektywność rolnictwa Polski na tle krajów UE, przyjmując dochód z czynników produkcji jako efekt. Do tego celu wykorzystano dane pochodzące z baz Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Eurostatu. Rozpoznano i opisano rośliny zielarskie oraz oceniono ich znaczenie w gospodarce i społeczeństwie, przeanalizowano dane dotyczące produkcji ziół w Polsce w odniesieniu do wyników poszczególnych krajów uprawiających zioła, jak również dane dotyczące handlu ziołami. Na potrzeby tego etapu wykorzystano metodę studiów literatury oraz analizy. Dane pochodziły z GUS i FAOSTAT. W pracy porównano wyniki ekonomiczne gospodarstw wyspecjalizowanych w produkcji ziół z przeciętnymi wynikami wybranych typów produkcji rolnej. Do badań empirycznych wykorzystano dane FADN za lata 2015-2017, z województw podlaskiego i lubelskiego. W ostatnim etapie badań przeanalizowano łańcuch dostaw branży zielarskiej, tworząc jego schemat oraz określając stopień integracji w łańcuchu dostaw branży zielarskiej. Na potrzeby rozprawy doktorskiej w wybranym gospodarstwie rolnym w 2017 roku rozpoczęto produkcję pięciu roślin zielarskich (arcydzięgiel, babka lancetowata, melisa, mięta, ostropest) w ramach badań eksperymentalnych. Do oceny czynników napędzających i hamujących rozpoczęcie produkcji ziół w gospodarstwie wykorzystano analizę pola sił (Force-Field).

Przeprowadzone w pracy badania empiryczne pozwoliły zweryfikować postawione hipotezy i cele badawcze oraz sformułować wnioski końcowe. Przewidywano, iż dochodowość rolnictwa w krajach UE jest pozytywnie skorelowana z poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego tych krajów, co potwierdzono przy wykorzystaniu metody DEA, obliczając korelację między wybranymi wskaźnikami obrazującymi rozwój społeczno-gospodarczy krajów (HDI, PKB na mieszkańca) a efektywnością ekonomiczną rolnictwa w tych krajach.

W pracy została potwierdzona także hipoteza druga, zakładająca, iż gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawie ziół osiągają wyższą dochodowość niż gospodarstwa zbożowe. Badane gospodarstwa, objęte systemem rachunkowości FADN, wyspecjalizowane w produkcji ziół, wyróżniały się na tle innych typów produkcji rolnej pod względem wielu mierników użytych do oceny ich sytuacji ekonomicznej. Stwierdzono że osiągnęły one najwyższy dochód w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną oraz godzinę pracy własnej, a szczególnie wyraźnie było to widoczne w przypadku dochodu z ziemi.

Nadwyżki bezpośrednio z produkcji ziół (arcydzięgiel, babka lancetowata, melisa, mięta) były wyższe aniżeli nadwyżki z wszystkich tradycyjnych upraw przyjętych do porównań. W przypadku ziół wysokość nadwyżki na hektar wahała się od 2 796 zł (arcydzięgiel) do 14 792 zł (melisa), natomiast dla upraw tradycyjnych od 882 zł (żyto) do 3 689 zł (burak cukrowy), co pozwoliło potwierdzić hipotezę trzecią.

W badanych województwach dokonano rozpoznania łańcucha dostaw branży zielarskiej. Stwierdzono także, iż stopień integracji w łańcuchu dostaw był na średnim poziomie, na co wpływ miały ograniczone relacje i rodzaj zależności między uczestnikami łańcucha. Zgodnie z wynikami badań niski poziom integracji stwierdzono w relacji dostawcy – zakład przetwórstwa. Z odbiorcami natomiast zaobserwowano średni poziom integracji. Czynnikiem wpływającym na niski poziom integracji jest znaczne rozdrobnienie gospodarstw uprawiających zioła oraz pozyskiwanie ziół przez setki indywidualnych zbieraczy ze stanowisk naturalnych. Wyniki przeprowadzonej analizy uprawniają do stwierdzenia, iż hipoteza czwarta została potwierdzona częściowo, w której założono, że poziom integracji w łańcuchu dostaw branży zielarskiej jest niski.

Można sądzić, iż Polska ma szanse stać się liderem w produkcji ziół w Europie, a niektóre regiony kraju mogą wykorzystać produkcję ziół jako element inteligentnych specjalizacji. Biorąc pod uwagę potencjał branży zielarskiej dla rozwoju regionu oraz poprawy warunków społeczno-gospodarczych znacznej części mieszkańców, zasadne jest opracowanie strategii jej rozwoju w województwach podlaskim i lubelskim, utworzenia tam polskiego „zagłębia zielarskiego”.

Słowa kluczowe: zioła, produkcja ziół, dochody w rolnictwie, dochody gospodarstw zielarskich, FADN, branża zielarska, integracja łańcucha dostaw

Magdalena Góral